

Citation: Bülüç F. & Özkan O. & Ağırbaş İ. (2017), Üniversite Hastanelerinin Finansal Performansının Oran Analizi Yöntemiyle Değerlendirilmesi, BMIJ, (2017), 5(2): 268-281 doi: <http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v5i2.93>

ÜNİVERSİTE HASTANELERİNİN FİNANSAL PERFORMANSININ ORAN ANALİZİ YÖNTEMİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ¹

Ferda BÜLÜÇ²

Okan ÖZKAN³

İsmail AĞIRBAŞ⁴

Received Date (Başvuru Tarihi): 05/04/2017

Accepted Date (Kabul Tarihi): 01/06/2017

Published Date (Yayın Tarihi): 15/09/2017

ÖZ

Bu çalışma ile Türkiye'de bulunan kamu üniversite hastanelerinin finansal performanslarını değerlendirmek; elde edilen bulgular doğrultusunda literatüre katkı sağlamak ve karar vericilere önerilerde bulunmak amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü'nden 43 kamu üniversite hastanesinin 2013, 2014 ve 2015 yılları döner sermaye finansal tabloları temin edilmiştir. Finansal tablolar oran analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Analiz sonucunda, hastanelerin borç yükünün fazla olduğu, kısa vadeli borçlarını ödemedeki problem yaşadığı, stok devir hızının ve alacak devir hızının düşük olduğu ve gelirleriyle giderlerini karşılayamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Hastanelerin kaynakları daha verimli kullanmaları ve karar vericilerin üniversite hastanelerine bütçe tahsisinde eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetlerini göz önünde bulundurmaları önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Analiz, Oran Analizi, Üniversite Hastaneleri

JEL Kodları: I11, M21

EVALUATION OF FINANCIAL PERFORMANCE OF UNIVERSITY HOSPITALS BY RATIO ANALYSIS METHOD

ABSTRACT

This study aims to evaluate the financial performances of public university hospitals in Turkey; make a contribution to the related literature in accordance with the findings and develop recommendations for the decision makers. Within the scope of the study, financial statements of the revolving fund of the 43 public university hospitals for the years of 2013, 2014 and 2015 were obtained from the Ministry of Finance General Directorate of Public Accounts. Financial statements were evaluated by ratio analysis method. After analyzing, it has been concluded that the burden of debt of the hospitals was high, they have been experiencing the problem of paying short term debts, stock turnover rates and turnover rates were low and the incomes of the hospitals can not cover their expenses. It is recommended that hospitals should use resources more efficiently and decision makers should consider education and research activities in budget allocation to university hospitals.

Keywords: Financial Analysis, Ratio Analysis, University Hospitals

JEL Codes: I11, M21

¹ Bu çalışma 10. Sağlık ve Hastane İdaresi Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, ferdabuluc@gmail.com

³ Araştırma Görevlisi Uzman, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, ozkanokan@yahoo.com

⁴ Profesör Doktor, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, agirbasismail@yahoo.com

1. GİRİŞ

Sağlık sektöründe yaşanan hızlı değişim ve dönüşümün sonucu olarak sağlık kurumları yönetiminin sayısal yönü ön plana çıkmıştır. Sayısal yönün ön plana çıktığı sağlık kurumlarında doğru bilginin temini ve bu bilgilerin karar alma sürecinde kullanılması önem kazanmıştır. Bu kapsamda muhasebe işlemleri sürecinin sonucunda ortaya çıkan finansal tabloların doğru analiz edilmesi karar verme sürecinde yöneticilere önemli katkı ve avantaj sağlamaktadır (Ağırbaş, 2014:69).

Sağlık kurumlarının sürdürülebilirliğini sağlamak için finansal açıdan etkin bir yönetim uygulanmalıdır. Finansal planlama yapılırken sağlık kurumunun finansal durumu göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu doğrultuda sağlık kurumunun mevcut finansal durumu finansal tablolar analizi ile belirlenmelidir.

Bu çalışmada Türkiye’de bulunan kamu üniversite hastanelerinin finansal performanslarını oran analizi yöntemiyle değerlendirmek amaçlanmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda hastane yöneticilerine ve karar vericilere önerilerde bulunulmuştur.

2. FİNANSAL TABLOLAR ANALİZİ

Bir işletmenin operasyonel performansını ve finansal durumunu değerlendirmek için finansal verilerin ve ilgili diğer bilgilerin yorumlanması finansal analiz olarak tanımlanmaktadır (Drake ve Fabozzi, 2012:4). Finansal tablolar analizi işletmelerin performansının aynı sektördeki diğer işletmeler ile karşılaştırılmasını ve zaman içindeki değişiminin değerlendirilmesini kapsamaktadır. Bu analiz yöneticilere eksiklikleri belirlemek ve performansı iyileştirmek için yardımcı olmaktadır. Finansal tabloların gerçek değerleri; gelecek kazançları, kâr paylarını ve nakit akışlarını tahmin etmek için kullanılmaktadır (Brigham ve Ehrhardt, 2005:123).

Finansal tablolar analizi karşılaştırmalı tablolar analizi (yatay analiz), yüzde yöntemiyle analiz (dikey analiz), eğilim yüzdeleri yöntemiyle analiz (trend analizi) ve oran analizi yöntemiyle analiz (rasyo analizi) olmak üzere 4’e ayrılmaktadır (Ağırbaş, 2014:73). Bu yöntemler içinde uygulamada en sık kullanılan yöntem ise oran analizidir.

2.1. Oran Analizi

Oran analizi finansal tablolardaki çeşitli kalemler veya kalem grupları arasındaki oranlar şeklinde tanımlanmaktadır (Chandra, 2008:70). Oranlar, işletmelerin finansal verilerini

özetlemek ve finansal performanslarını belirlemek için en uygun araçlardır (Ceylan ve Korkmaz, 2015:43). Oran analizi, hastanelerin finansal performansının kolay bir şekilde yorumlanabildiği sayılar elde etmek için bilanço ve gelir tablosu verilerinin birleşiminden oluşan finansal tablolar analizi türüdür (Gapenski, 2005:531).

Oran analizi; likidite durumunun analizine ilişkin oranlar, finansal yapının analizine ilişkin oranlar, faaliyet oranları ve kârlılık oranları olmak üzere 4'e ayrılmaktadır (Suarez vd., 2011:420).

2.1.1. Likidite Oranları

Likidite, varlıkların kısa zamanda o anki piyasa değeri ile kolay bir şekilde nakde dönüşmesi olarak tanımlanmaktadır. Likidite oranları hastanelerin faaliyetlerini normal şekilde yürütebilme ve borçlarının zamanında ödeyebilme becerilerini göstermektedir (Okka, 2009:105). Likidite oranları genelde dönen varlıklar ile kısa vadeli borçlar arasındaki oransal ilişkiyi temel almaktadır. Likidite oranları; cari oran, asit-test oran ve nakit orandan oluşmaktadır (Chandra, 2008:71).

Cari oran, işletmelerin dönen varlıkları ile kısa vadeli borçlarını ödeme yeteneğini gösteren orandır (Megginson vd., 2010:40). Oranın gelişmiş ülkelerde 2, gelişmekte olan ülkelerde 1,5 değerini alması işletmenin kısa vadeli borçlarını ödemesi açısından pozitif olarak değerlendirilmektedir. Cari oranın 1'den düşük olması sağlık kurumunun kısa vadeli borçlarını ödemede problem yaşadığı şeklinde değerlendirilmektedir (Ağırbaş, 2014:75).

Asit- test oranı, işletmelerin dönen varlıklarında yer alan fakat likiditesi nispeten düşük olan stokların bir yıl içerisinde nakde çevirememesi durumunda likidite durumunu gösteren orandır (Okka, 2009:105). Hesaplama stoklar hariç diğer dönen varlıklar ile hastanenin kısa vadeli borçlarını ödeme kapasitesi belirlenmektedir (Poyraz, 2008:87). Oranın gelişmiş ülkelerde 1, gelişmekte olan ülkelerde 0,65 ile 0,80 arası değerler alması uygun görülmektedir (Ağırbaş, 2014:76).

Nakit oranı, en kuvvetli likidite oranıdır (Chandra, 2008:72). İşletmelerin en likit varlıkları olan hazır değerleri ile kısa vadeli borçlarını ödeyip ödeyemeyeceğini göstermektedir (Okka, 2009:105). Cari oran ve asit- test oranına kıyasla daha duyarlıdır çünkü alacakların tahsil edilemediği ve stokların paraya çevrilemediği dönemlerde kurumun borç ödeme gücünü belirlemektedir. Oranın 0.20'den az olmaması uygun bulunmaktadır (Ağırbaş, 2014:77).

2.1.2. Finansal Yapı Oranları

Finansal yapı oranları, işletmelerin faaliyetlerinin finansmanında hangi kaynaklardan ne miktarda yararlandığı, öz kaynağının yeterlilik miktarı, kısa vadeli yabancı kaynak kullanım oranı, uzun vadeli borç ödeme gücünün ne olduğu gibi konularda bilgi vermektedir (Ağırbaş, 2014:80; Akgüç, 2013a:32). Finansal yapı oranları; finansal kaldıraç oranı, öz kaynakların varlık toplamına oranı, öz kaynakların borçlara oranı, kısa vadeli yabancı kaynakların kaynak toplamına oranı, uzun vadeli yabancı kaynakların kaynak toplamına oranı ve kısa vadeli yabancı kaynakların öz kaynaklara oranı olmak üzere sınıflandırılmaktadır.

Finansal kaldıraç oranı, işletmelerin sahip oldukları varlıkların ne oranda yabancı kaynaklar ile finanse edildiğini göstermektedir (Chandra, 2008:73). Oranın 0,50'den düşük olması arzu edilmektedir. Oranın yüksek bir değer alması işletmenin borçlarının fazla olduğu ve finansal açıdan zorluk yaşayabileceği şeklinde değerlendirilmektedir (Ağırbaş, 2014:81).

Öz kaynakların varlık toplamına oranı, işletmelerin sahip olduğu varlıkların ne oranda öz kaynaklar ile finanse edildiğini göstermektedir (Akgüç, 2013b:479). Oranın yüksek bir değer alması hastanenin varlıklarının oran değeri yüksekliğinde öz kaynaklar ile finanse edildiği ve mali açıdan zorluk yaşama ihtimalinin düşük olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Ağırbaş, 2014:81).

Öz kaynakların borçlara oranı, işletmelerin sahip oldukları öz kaynakların kısa vadeli yabancı kaynaklar ve uzun vadeli yabancı kaynaklar toplamına oranını göstermektedir. Oranın 1 olması olumlu olarak değerlendirilmektedir (Akca ve Somunoğlu İkinci, 2014:117).

Kısa vadeli yabancı kaynakların (KVYK) kaynak toplamına oranı, işletmelerin sahip oldukları varlıkların ne oranda kısa vadeli yabancı kaynaklar ile finanse edildiğini göstermektedir (Akgüç, 2013b:481). Oranın yüksek değer alması kısa vadeli yabancı kaynaklar ile finansmanın fazla olduğu anlamına gelmektedir. Kısa vadeli yabancı kaynaklar ile dönen varlıklar finanse edilmelidir. Bundan dolayı oranın finansal kaldıraç oranı ile birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Kısa vadeli yabancı kaynakların kaynak toplamına oranının genel kabul görmüş değeri üçte biri aşmamasıdır (Ağırbaş, 2014:83).

Uzun vadeli yabancı kaynakların (UVYK) kaynak toplamına oranı, işletmelerin sahip olduğu varlıkların ne oranda uzun vadeli yabancı kaynaklar ile finanse edildiğini göstermektedir (Akgüç, 2013a:29). Oranın yüksek değer alması uzun vadeli yabancı kaynaklar ile finansmanın fazla olduğu anlamına gelmektedir.

Kısa vadeli yabancı kaynakların öz kaynaklara oranı, işletmelerin sahip olduğu öz kaynakları ile kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü göstermektedir. Bu oran işletmelerin mali gücünün temel göstergeleri arasında yer almaktadır (Ağırbaş, 2014:84).

2.1.3. Faaliyet Oranları

Faaliyet oranları, işletmelerin varlıklarının nasıl yönetildiğini, varlıklara ne ölçüde yatırım yapıldığını gösteren oranlardır (Sarıaslan ve Erol, 2008:193). Devir hızı oranları olarak da adlandırılabilir. Devir hızı oranlarının yüksek değerler alması, varlıkların etkin kullanıldığı şeklinde yorumlanmaktadır (Okka, 2009:106). Faaliyet oranları; stok devir hızı, alacak devir hızı, alacakların tahsil süresi, ticari borçları ödeme süresi, hazır değer devir hızı, toplam varlık devir hızı ve öz kaynak devir hızından oluşmaktadır.

Stok devir hızı, işletmelerin stoklarının bir yılda kaç kez yenilendiğini, diğer bir deyişle ne kadar sürede nakde çevrildiğini göstermektedir (Okka, 2009:107). Oranın yüksek değer alması istenmektedir. Yüksek stok devir hızı hastanelerde ilaç ve tıbbi malzeme hareketliliğinin fazla olduğu ve rakiplerine göre daha güçlü durumda olduğu anlamına gelmektedir (Ağırbaş, 2014:87; Poyraz, 2008:92).

Alacak devir hızı, işletmelerin alacaklarını tahsil kapasitesini gösteren orandır (Akgüç, 2013a:44). Oranın yüksek değerler alması işletmeler açısından önem arz etmektedir.

Alacakların tahsil süresi, işletmelerin hesap dönemi içerisinde ticari alacaklarını ortalama ne kadar sürede tahsil ettiğini gösteren orandır (Aksöyek ve Yalçiner, 2014:213). Sürenin kısa olması alacakların kısa sürede tahsil ettiğini göstermekte ve etkili bir alacak tahsil politikasının izlendiği sonucuna ulaşılmaktadır (Ağırbaş, 2014:89).

Ticari borçları ödeme süresi, işletmelerin ticari borçlarını hesap dönemi içinde ortalama ne kadar sürede ödediğini göstermektedir.

Hazır değer devir hızı, işletmelerde hesap dönemi içinde hazır değerlerin kaç katı oranında satış yapıldığını yani hazır değerlerin verimliliğini göstermektedir. Oranın yüksek değer alması hazır değerlerin verimli ve etkili kullanıldığı şeklinde yorumlanmaktadır (Ağırbaş, 2014:91).

Dönen varlık devir hızı, işletmelerin sahip olduğu dönen varlıkların hesap dönemi içinde kaç kez yenilendiğini göstermektedir (Akgüç, 2013a:56).

Toplam varlık devir hızı, işletmelerin sahip olduğu varlıkların hesap dönemi içinde kaç kez devrettiğini, varlıklarının verimliliğini göstermektedir. Devir hızının yüksek değerler alması varlıkların verimli kullandığını göstermektedir (Okka, 2009:108).

Öz kaynak devir hızı, işletmelerin öz kaynaklarının ne derece etkili ve verimli kullanıldığını göstermektedir. Devir hızının yüksek değerler alması olumlu yorumlanacağı gibi olumsuz da yorumlanabilmektedir. Doğru bir değerlendirme yapmak için finansal yapı analizleriyle birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Finansal yapı analizleri sonucunda işletmenin öz kaynaklarının yeterli oluşu belirlenmiş ise öz kaynak devir hızının yüksekliği, öz kaynağın etkili ve verimli bir şekilde kullanıldığını göstermektedir (Akgüç, 2013a:60).

2.1.4. Kârlılık Oranları

Kârlılık oranları finansal oranlar arasında en yaygın kullanılan ve en yakından izlenen oranlardır. Kârlılık oranları, işletmelerin hesap döneminde kârlılık açısından etkililiğini göstermektedir. Bir işletmenin mal ve hizmet sunumu sonucundaki kazançlarına ilişkin birçok kârlılık oranı vardır (Megginson vd., 2010:45). Başlıca kârlılık oranları brüt kâr marjı, faaliyet kâr marjı, net kâr marjı, öz kaynak kârlılığı ve varlıkların kârlılığıdır.

Brüt kâr marjı oranı, işletmelerin net satışlarının kaç katı oranında brüt kâr sağladığını göstermektedir. Oranın yüksek değerler alması arzu edilmektedir.

Faaliyet kâr marjı oranı, işletmelerin net satışlarının kaç katı oranında faaliyet kârı sağladığını göstermektedir. Diğer bir deyişle işletmelerin esas faaliyetlerinden ne kadar kâr sağladığını ifade etmektedir. Oranın yüksek değerler alması işletmenin mal veya hizmet üretimi konusunda başarılı olduğunu göstermektedir. Yüksek faaliyet kâr marjı oranı hastanelerde hizmet sunumunun başarılı olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Ağırbaş, 2014:97).

Net kâr marjı oranı, işletmelerin esas faaliyeti ile birlikte esas faaliyeti dışında bütün gelir ve gider unsurlarının dikkate alındığı, net satışların kârlılık yüzdesini veren orandır (Ağırbaş, 2014:98).

Öz kaynak kârlılığı oranı, yatırımcılar tarafından işletmelere yapılan yatırımın etkin kullanılıp kullanılmadığı göstermektedir (Okka, 2009:112).

Varlıkların kârlılığı oranı, işletmelerde varlıklara yapılan yatırımların hesap dönemi içerisinde ne oranda kâr sağladığını ve varlıkların etkin kullanılıp kullanılmadığını göstermektedir (Okka, 2009:112).

3. MATERYAL VE METOT

Üniversitelerin döner sermaye bütçeleri T.C. Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü tarafından izlenmektedir. 2013 yılına kadar üniversitelerin döner sermaye bütçeleri bir bütün olarak izlenmiştir. Üniversite hastanelerinin döner sermaye bütçeleri 2013 yılı itibari ile üniversitelerin diğer birimlerinden ayrı olarak takip edilmeye başlanmıştır. Bu nedenle çalışmaya 2012 yılı ve öncesi dâhil edilmemiştir. Çalışma kapsamında 43 kamu üniversite hastanesinin 2013, 2014 ve 2015 döner sermaye geçici ve kesin mizan verileri ile konsolide bilanço ve gelir tablosu verileri temin edilmiştir. Hastanelerin mizanları kullanılarak bilanço ve gelir tabloları oluşturulmuştur. Oluşturulan bilanço ve gelir tabloları ile konsolide veriler oran analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir. Hastanelere ait 2012 yılı verileri mevcut olmaması sebebiyle 2013 yılına ait ortalama stoklar ve ortalama alacaklar hesaplanamamış olup, faaliyet oranları başlığı altındaki stok devir hızı, alacak devir hızı ve alacakların tahsil süresi hesaplamaları yapılırken 2013 bilançosunda bulunan rakamlar kullanılmıştır. Çalışma kapsamındaki veriler hastanelerin döner sermaye verileri olması sebebiyle duran varlıklar ve uzun vadeli yabancı kaynaklar ile ilgili oranlar genellikle hesaplanmamış ve devre dışı bırakılmıştır.

4. BULGULAR

Çalışma kapsamında 43 kamu üniversite hastanesinin finansal tablolarının kullanılması ile yapılan 3 yıllık oran analizi sonucunda şu bulgular elde edilmiştir:

4.1. Likidite Oranları

Tablo 1. Kamu Üniversite Hastanelerinin Likidite Durumunun Analizine İlişkin Oranları

LİKİDİTE ORANLARI	ÜNİVERSİTE HASTANELERİ ORTALAMASI			ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ HASTANESİ			KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ HASTANESİ			FIRAT ÜNİVERSİTESİ HASTANESİ		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Cari Oran	0,74	0,63	0,59	30,98	40,78	60,54	30,14	10,43	0,86	10,74	10,60	10,46
Asit-Test Oranı	0,55	0,46	0,35	30,82	40,63	60,35	20,51	10,05	0,65	10,42	10,21	10,15
Nakit Oranı	0,07	0,03	0,03	10,93	10,53	20,25	0,28	0,00	0,03	0,22	0,23	0,19

Kamu üniversite hastanelerinin likidite oranlarının ortalaması ve bu oranlar açısından en yüksek değerlere sahip 3 kamu üniversite hastanesinin oranları Tablo 1’de gösterilmektedir.

Likidite oranları değerlendirildiğinde; cari oranlar sırasıyla 0,74; 0,63; 0,59 değerlerini almıştır. Buradan hastanelerin kısa vadeli borçlarını ödeme konusunda problem yaşadığı ve bu

problemin yıllar itibariyle artmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Asit- test oranları sırasıyla 0,55; 0,46; 0,35 olarak hesaplanmıştır. Bu oranlardan likidite sıkıntısı yaşandığı ve bu sıkıntının yıllar ilerledikçe arttığı saptanmıştır. Nakit oran 0,07; 0,03; 0,03 değerlerini almıştır. Bu değerlerden nakit kaynakların yetersiz miktarda olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışma kapsamındaki hastanelerin likidite oranları karşılaştırıldığında en yüksek değerlere sahip olan hastanelerin Atatürk Üniversitesi Hastanesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Hastanesi ve Fırat Üniversitesi Hastanesi olduğu tespit edilmiştir.

4.2. Finansal Yapı Oranları

Tablo 2. Kamu Üniversite Hastanelerinin Finansal Yapının Analizine İlişkin Oranları

FİNANSAL YAPI ORANLARI	ÜNİVERSİTE HASTANELERİ ORTALAMASI			ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ HASTANESİ			KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ HASTANESİ			FIRAT ÜNİVERSİTESİ HASTANESİ		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Finansal Kaldıraç Oranı	1,34	1,57	1,63	0,24	0,20	0,15	0,27	0,64	1,08	0,57	0,63	0,68
Öz Kaynakların Varlık Toplamına Oranı	-0,34	-0,57	-0,63	0,76	0,80	0,85	0,73	0,36	- 0,08	0,43	0,37	0,32
Öz Kaynakların Borçlara Oranı	-0,25	-0,36	-0,39	3,09	3,92	5,73	2,73	0,55	- 0,07	0,74	0,60	0,46
KVYK'nın Kaynak Toplamına Oranı	1,33	1,57	1,61	0,24	0,20	0,15	0,27	0,64	1,08	0,57	0,63	0,68
UVYK'nın Kaynak Toplamına Oranı	0,01	0,00	0,02	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KVYK'nın Öz Kaynaklara Oranı	-3,94	-2,74	-2,55	0,32	0,26	0,17	0,37	1,81	- 13,92	1,35	1,67	2,17

Kamu üniversite hastanelerinin finansal oranlarının ortalaması ve bu oranlar açısından en yüksek değerlere sahip 3 kamu üniversite hastanesinin oranları Tablo 2’de gösterilmektedir.

Finansal yapı oranları değerlendirildiğinde; finansal kaldıraç oranı sırasıyla 1,34; 1,57; 1,63 değerlerini almıştır. Bu değerlerden yabancı kaynaklar ile finansmanın ve borç yükünün fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öz kaynakların varlık toplamına oranı -0,34; -0,57; -0,63 değerlerine sahiptir. Bu değerlerden hastanelerin öz kaynak ile finansmanın negatif durumda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öz kaynakların borçlara oranı -0,25; -0,36; -0,39 değerlerini almıştır. Hastanelerin bu açıdan olumsuz değerlere sahip olduğu ve yabancı kaynak baskısı altında oldukları anlaşılmaktadır. Kısa vadeli yabancı kaynakların kaynak toplamına oranı:

1,33; 1,57; 1,61 değerlerini almıştır. Bu değerlerden varlıkların fazla miktarda kısa vadeli yabancı kaynaklar ile sağlandığı sonucuna ulaşılmaktadır. Kısa vadeli yabancı kaynakların öz kaynaklara oranı -3,94 -2,74, -2,55 değerindedir. Hastanelerin öz kaynakları ile kısa vadeli borçlarını ödeme yeteneği düşük bulunmuştur.

Çalışma kapsamındaki hastanelerin finansal oranları karşılaştırıldığında en yüksek değerlere sahip olan hastanelerin Atatürk Üniversitesi Hastanesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Hastanesi ve Fırat Üniversitesi Hastanesi olduğu tespit edilmiştir.

4.3. Faaliyet Oranları

Tablo 3. Kamu Üniversite Hastanelerinin Faaliyet Oranları

FAALİYET ORANLARI	ÜNİVERSİTE HASTANELERİ ORTALAMASI			KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ HASTANESİ			İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ HASTANESİ			YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ HASTANESİ		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Stok Devir Hızı	6,61	8,06	4,96	5,57	8,47	16,77	12,78	14,43	26,13	31,25	23,60	26,56
Alacak Devir Hızı	4,15	4,54	4,31	17,85	14,74	14,57	12,91	11,08	8,77	4,30	4,79	4,96
Alacakların Tahsil Süresi	86,71	79,25	83,43	20,17	24,42	24,72	27,89	32,50	41,05	83,80	75,18	72,65
Ticari Borçları Ödeme Süresi	255	261	333	222	263	311	116	144	150	291	290	232
Hazır Değer Devir Hızı	27,38	64,95	44,15	24,23	230	69,25	276	335,15	360,70	43,41	193,17	158,94
Dönen Varlık Devir Hızı	2,52	2,79	2,54	4,53	6,08	10,94	6,83	5,95	7,26	3,57	3,78	3,86
Toplam Varlık Devir Hızı	2,48	2,74	2,43	4,53	6,08	10,93	6,82	5,74	7,26	3,56	3,77	3,85
Öz Kaynak Devir Hızı	-7,36	-4,79	-3,84	-4,91	-2,34	-1,96	-8,20	-8,66	-3,15	87,52	-8,10	-5,77

Kamu üniversite hastanelerinin faaliyet oranlarının ortalaması ve bu oranlar açısından en yüksek değerlere sahip 3 kamu üniversite hastanesinin oranları Tablo 3'te gösterilmektedir.

Faaliyet oranları değerlendirildiğinde; hastanelerinin stok devir hızı yıllar itibariyle 6,61; 8,06; 4,96 değerlerini almıştır. Stok devir hızının en yüksek olduğu dönem 2014 yılı iken en düşük olduğu dönem 2015 yılıdır. Stok devir hızı genel olarak düşük bulunmuştur. Alacak devir hızları 4,15; 4,54; 4,31 değerlerine sahiptir. Alacak devir hızı düşük bulunmuş olup, alacakların tahsili ile ilgili sorunlar olduğu düşünülmektedir. Alacakların tahsil süresi 2013 yılında 87, 2014 yılında 79, 2015 yılında 83 gündür. Bu açıdan en olumlu durumda olunan yılın 2014 yılı olduğu görülmektedir. Ticari borçları ödeme süresi 2013 yılında 255, 2014 yılında 261, 2015 yılında 333 gündür. Hastanelerin ticari borçlarını ödeme süresi yıllar ilerledikçe artmıştır. Bu oranın yükselmesi hastanelerin borçları ödeme süresinin olumsuz bir seyir izlediğini göstermektedir. Hazır değer devir hızı yıllar itibariyle 27,38; 64,95; 44,15 değerlerini

almıştır. Hazır değerler devir hızı 2014 yılında en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Genel olarak bakıldığında oranın yüksek olması sebebiyle hazır değer kullanımının etkili ve verimli olduğu düşünülmektedir. Dönen varlık devir hızı: 2,52; 2,79; 2,54 değerlerini almıştır. Dönen varlık devir hızı 2014 yılında en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Toplam varlık devir hızı: 2,48; 2,74; 2,43 değerlerine sahip olup, olumlu oranda yüksektir. Öz kaynak devir hızı değerleri -7,36; -4,79; -3,84 olarak hesaplanmış ve değerlendirildiğinde hastanelerin finansmanının ağırlıklı olarak yabancı kaynaklarla yapıldığı, öz kaynak kullanımının verimli olmadığı görülmektedir.

Çalışma kapsamındaki hastanelerin faaliyet oranları karşılaştırıldığında en yüksek değerlere sahip olan hastanelerin Kocaeli Üniversitesi Hastanesi, İnönü Üniversitesi Hastanesi ve Yüzüncü Yıl Üniversitesi Hastanesi olduğu tespit edilmiştir.

4.4. Kârlılık Oranları

Tablo 4. Kamu Üniversite Hastanelerinin Kârlılık Oranları

KÂRLILIK ORANLARI	ÜNİVERSİTE HASTANELERİ ORTALAMASI			DİCLE ÜNİVERSİTESİ HASTANESİ			FIRAT ÜNİVERSİTESİ HASTANESİ			ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ HASTANESİ		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Brüt Kâr Marjı Oranı	0,31	0,27	0,34	0,72	0,49	0,46	0,47	0,14	0,09	0,31	0,36	0,47
Faaliyet Kâr Marjı Oranı	-0,09	-0,09	-0,02	0,13	- 0,12	0,06	0,11	0,00	-0,04	- 0,04	- 0,02	0,01
Net Kâr Marjı Oranı	-0,09	-0,09	-0,02	0,13	- 0,13	0,07	0,11	0,00	-0,03	0,06	- 0,01	0,03
Öz Kaynak Kârlılığı Oranı	0,65	0,45	0,09	8,07	1,14	- 6,10	0,67	0,02	-0,29	0,13	- 0,02	0,07
Varlıkların Kârlılığı Oranı	-0,22	-0,26	-0,06	0,36	- 0,47	0,41	0,29	0,01	-0,09	0,10	- 0,01	0,06

Kamu üniversite hastanelerinin kârlılık oranlarının ortalaması ve bu oranlar açısından en yüksek değerlere sahip 3 kamu üniversite hastanesinin oranları Tablo 4'te gösterilmektedir.

Kârlılık oranları incelendiğinde; hastanelerin genel olarak zarar ettiği (brüt kâr marjı: 0,31, 0,27, 0,34; faaliyet kâr marjı oranı: -0,09; -0,09; -0,02), satılan hizmet maliyetinin yüksek olduğu ve elde ettiği gelirlerle giderleri karşılayamadığı tespit edilmiştir (net kâr marjı oranı: -0,09; -0,09, -0,02). Hastanelerin büyük çoğunluğunun yapmış olduğu yatırımlardan zarar ettiği sonucuna ulaşılmıştır (varlıkların kârlılığı oranı: -0,22; -0,26, -0,06).

Çalışma kapsamındaki hastanelerin faaliyet oranları karşılaştırıldığında en yüksek değerlere sahip olan hastanelerin Dicle Üniversitesi Hastanesini, Fırat Üniversitesi Hastanesi ve Atatürk Üniversitesi Hastanesi olduğu tespit edilmiştir.

5. TARTIŞMA

Çalışma kapsamında üniversite hastanelerin finansal performansı oran analizi yöntemiyle incelenmiş olup, hastanelerin borç yükünün fazla olduğu, kısa vadeli borçlarını ödemede sorun yaşadığı, nakit sıkıntısı çektiği, gelirlerinin giderlerini karşılayamadığı, finansal açıdan zor durumda olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Literatür incelendiğinde yapılmış olan araştırmaların sonuçları bu çalışmayla benzerlik göstermektedir.

Akca ve Somunoğlu İkinci (2014) tarafından Ankara’da faaliyet gösteren özel bir tıp merkezinin 2006-2010 yılları arasındaki finansal tabloları incelenerek oran analizi yapılmıştır. Yapılan oran analizi sonucunda ilgili tıp merkezinin likiditesinin yüksek olduğu, alacaklarını zamanında tahsil edemediği tespit edilmiş olup, yıldan yıla bazı oranlarda olumlu yönde bir artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özer (2012) tarafından bir eğitim ve araştırma hastanesinin 2008-2009 ve 2010 yıllarına ait bilanço ve gelir tabloları kullanılarak oran analizi ve karşılaştırmalı tablolar analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda hastanenin finansal yapısının genel olarak öz kaynak ağırlıklı olduğu, hastanenin alacaklarını tahsil etmede büyük sıkıntı yaşadığı, hastanenin 2008 yılında zarar ettiği, hastanenin 2009 yılında ise karlılığının yükselmesine rağmen 2010 yılında karlılığında düşüş yaşandığı saptanmıştır.

Wongsin (2014) tarafından Tayland’daki devlet hastanelerinin (genel-yerel-ilçe) finansal performansını karşılaştırmak amacıyla yapılan çalışmada, ilçe hastanelerinin likidite oranları diğer hastanelere göre düşük olduğu, kısa vadeli borçlarını ödemekte zorlandığı ve ticari borçları ödeme süresinin uzun olduğu saptanmıştır (400 gün). Yerel hastanelerde ticari borçları ödeme süresi 186 gün iken, genel hastanelerde bu süre 223 gün olarak bulunmuştur.

Avcı (2014) tarafından bir özel dal eğitim ve araştırma hastanesinin finansal ve operasyonel performans göstergeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada 2005-2011 yıllarına ait bilanço ve gelir tabloları incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda söz konusu hastanesinin finansal yapısının öz kaynak ağırlıklı olduğu 2007 yılından itibaren 2010 yılı dışında zarar ettiği ve varlıkların verimli kullanılmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Karadeniz (2016) tarafından yapılan çalışmada Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın yayımladığı sektör bilançoları incelenerek “Hastane Hizmetleri Alt Sektörü”nün 2011-2013 yılları arasındaki finansal tabloları oran yöntemiyle analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre hastane hizmetleri alt sektörü, likidite oranları açısından değerlendirildiğinde

genel olarak sektörün likidite durumunun zayıf olduğu ve kısa vadeli borçlarını ödeyebilme gücünün olmadığı, sektördeki işletmelerin ağırlıklı olarak borçla finanse edildikleri, öz sermayelerinin yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

Lee (2015) tarafından yapılan çalışmada Güney Kore’de faaliyet gösteren 10 üniversite hastanesinin 2008-2011 yılları arasındaki finansal tabloları incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda hastanelerin varlıklarında azalma olduğu ve borçlarında artış olduğu saptanmıştır. Ayrıca bazı hastanelerin ciddi finansal sıkıntılar çektiği ve kısa vadeli borç yükünün oldukça fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yiğit ve Yiğit (2016) tarafından üniversite hastanelerinin finansal sürdürülebilirliğe etki eden faktörleri tespit etmeyi amaçlayan çalışmada üniversite hastanelerinin finansal performansını belirlemek için oran analizinden yararlanılmıştır. Çalışma sonucunda üniversite hastanelerinin finansal göstergelerinin standartlara uygun olmadığı ve gelirlerinin giderleri karşılamadığı ve alınan önlemlere rağmen hastanelerin borçlarının yıllar itibariyle artmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma kapsamında üniversite döner sermaye işletmelerine bağlı üniversite hastanelerinin 2013, 2014 ve 2015 yıllarına ait finansal tabloları incelenerek oran analizleri yapılmıştır. Likidite oranları incelendiğinde, hastanelerin borç yükü altında olduğu ve kısa vadeli borçlarını ödeme noktasında problem yaşadığı tespit edilmiştir. Finansal yapı oranları incelendiğinde öz kaynaklar ile finansmanın düşük olduğu ve ağırlıklı olarak kısa vadeli yabancı kaynaklar ile finansman yönteminin uygulanmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Faaliyet oranları değerlendirildiğinde stok devir hızları düşük bulunmuş ve dolayısıyla ilaç ve tıbbi malzeme hareketliliğinin düşük olduğu düşünülmektedir. Alacak devir hızı düşük bulunmuş olup hastanelerin genelde nakit sıkıntısı çektikleri görülmektedir. Alacak tahsil süreleri ile ticari borçları ödeme süreleri arasında bir bağlantı kurulamamıştır. Kârlılık oranları incelendiğinde hastanelerin büyük çoğunluğunun gelirleri ile giderlerini karşılayamadıkları saptanmıştır.

Üniversite hastanelerinin finansal durumlarının tespit edilmesini amaçlayan çalışma sonucunda hastanelerinin büyük çoğunluğunun finansal açıdan problem yaşadığı ve Türkiye ortalamasının bu durumu yansıttığı tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde;

- Üniversite hastanelerinin büyük çoğunluğunun kısa vadeli borç yükü altında olduğu görülmüştür. Kısa vadeli borç yükünü azaltıcı önlemler alınmasının hastaneler açısından yararlı

olacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda; özel bütçeden daha fazla kaynak tahsis edilmesi ve döner sermayeler üzerindeki yasal giderlerin kaldırılması yönünde düzenlemeler yapılması (Bilimsel Araştırma Projeleri payı, hazine payı, sözleşmeli personel maaşları, denge tazminatı vb.) önerilmektedir.

- Finansal kaynakların daha etkin ve verimli bir şekilde kullanılması tavsiye edilmektedir.
- Üniversite hastanelerinin etkili, verimli ve kaliteli sağlık hizmeti sunarak finansal performanslarını artırmayı hedeflemeleri önerilmektedir.
- Üniversite hastanelerinin daha etkin bir alacak yönetimi politikası benimsemelerinin faydalı olacağı öngörülmektedir.
- Sosyal Güvenlik Kurumu'nun üniversite hastanelerine yapılan ödemelerdeki Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) fiyatlarını revize etmeye yönelik bir çalışma yaparak üniversite hastanelerine farklı ödeme tarifesi uygulamasının faydalı olacağı düşünülmektedir.
- Karar vericilerin üniversite hastanelerine bütçe tahsisinde eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetlerini göz önünde bulundurmalarının yararlı olacağı söylenebilir.
- Hastane yöneticilerinin sağlık kurumlarında yönetim ve organizasyon alanında uzman ve deneyimli kişilerden oluşması ve özellikle finans departmanında maliyet ve yönetim muhasebesi alanında uzman kişilerin istihdam edilmesi önerilmektedir.
- Finansal karar vericilerin alanında uzman kişilerden oluşmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.
- Gider esaslı bütçeye geçilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.
- Döner sermaye ek ödemelerinde hastanenin finansal durumunun dikkate alınmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağırbaş, İ. (2014). *Sağlık Kurumlarında Finansal Yönetim ve Maliyet Analizi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Akca, N., ve Somunoğlu İkinci, S. (2014). Ankara'da Yer Alan Özel Bir Sağlık İşletmesinin Finansal Tablolarının Oran Analizi Yöntemi İle Değerlendirilmesi. *İşletme Bilimi Dergisi*, 2(1):111-126.
- Akgüç, Ö. (2013a). *Finansal Yönetim*. İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- Akgüç, Ö. (2013b). *Mali Tablolar Analizi*. İstanbul: Avcıol Basım Yayın.

Aksöyek, İ. ve Yalçiner, K. (2014). *Çözümlü Problemleriyle Finansal Yönetim*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Avcı, K. (2014). Bir Eğitim ve Araştırma Hastanesinin Finansal ve Operasyonel Performans Göstergeleri Arasındaki İlişki. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 17(1):1-20.

Brigham, E. ve Ehrhardt, M. (2005). *Financial Management Theory and Practice*. South Western: Thomson Learning.

Ceylan, A. ve Korkmaz, T. (2015). *Finansal Yönetim Temel Konular*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Chandra, P. (2008). *Financial Management Theory and Practice*. New Delhi: McGraw Hill Publishing.

Drake, P. P. ve Fabozzi, F. J. (2012). *Analysis of Financial Statements*. New Jersey: Wiley.

Gapenski, L. C. (2005). *Healthcare Finance: An Introduction to Accounting and Financial Management*. AUPHA.

Karadeniz, E. (2016). Hastane Hizmetleri Alt Sektörünün Finansal Performansını İncelenmesi: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Sektör Bilançolarında Bir Uygulama. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 19(2): 101-114.

Lee, M. (2015). Financial Analysis of National University Hospitals in Korea. *Osong Public Health and Research Perspectives*, 6(5): 310-317.

Megginson , W., Smart, S. ve Graham, J. (2010). *Financial Mangement*. South Western: Cengage Learning.

Okka, O. (2009). *Analitik Finansal Yönetim Teori ve Problemler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Özer, Ö. (2012). Mali Tablolar Analizi: Bir Hastane Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (6):183-199.

Poyraz, E. (2008). *Açıklamalı Örneklerle Finansal Yönetim*. Bursa: Ekin Yayınevi.

Sarıaslan, H. ve Erol, C. (2008). *Finansal Yönetim Kavramlar, Kuramlar ve İlkeler*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Suarez, V., Lesneski, C. ve Denison, D. (2011). Making the Case for Using Financial Indicators in Local Public Health Agencies. *American Journal of Public Health*, 101(3): 419-425.

Wongsin, U. (2014). Development of Financial Performance Benchmark of Ministry of Public Health's Hospitals in Thailand. *BMC Public Health*, 14(1):01.

Yiğit, V. ve Yiğit, A. (2016). Üniversite Hastanelerinin Finansal Sürdürülebilirliği. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 8(6):253-273.